

DOI: 10.18372/2310-5461.56.17131

УДК 661.11: 66.018.6

Л. А. Фролова, д-р техн. наук, проф.
ДВНЗ «Український державний
хіміко-технологічний університет»
orcid.org/0000-0001-7970-2264
e-mail: 19kozak83@gmail.com;

Д. Ю. Салтиков, канд. фіз.-мат. наук, доц.
Дніпровський національний університет
імені Олеся Гончара
orcid.org/0000-0001-5403-4773
e-mail: d.yu.saltykov@gmail.com;

М. К. Сухий
ДВНЗ «Український державний
хіміко-технологічний університет»
orcid.org/0000-0002-4272-3704
e-mail: Tntmiahatnt@gmail.com

МЕТОД СИНТЕЗУ ТА ВЛАСТИВОСТІ ПОЛІМЕРНОГО НАНОКОМПЗИТУ ПВС- $\text{CoFe}_{1.97}\text{Ce}_{0.03}\text{O}_4$

Вступ

В останні роки дослідження в області технологій одержання матеріалів мікрохвильового поглинання отримали значний розвиток. В даний час, коли використовується величезна кількість пристроїв, що є потенційними джерелами електромагнітних хвиль, з'явилася проблема, пов'язана з виникненням електромагнітного випромінювання, що порушує роботу електронних пристроїв, впливає на навколишнє середовище і людину.

Аналіз останніх досліджень та публікацій

Радіопоглинаючі матеріали використовують для радіолокаційного поглинання, електромагнітного захисту від природних стихійних явищ, екранування для прискорювачів частинок в ядерній фізиці, захисту від ядерних електромагнітних імпульсів, зменшення шкідливого впливу на здоров'я людини [1].

Загалом радіопоглинаючі матеріали можна розділити на магнітні та діелектричні поглиначі. Усі вони мають певні недоліки. У зв'язку з цим виникла проблема отримання нових матеріалів, що поглинають електромагнітні хвилі. Багато-річні теоретичні та експериментальні дослідження у цій галузі розширили уявлення про ефективний матеріал для поглинання електромагнітних хвиль. Основні вимоги – це невисока щільність, поглинання навіть за невеликої товщини, широка смуга поглинання, високі характеристики поглинання. Численні теоретичні дослідження у цій галузі окреслили коло потенційних матеріалів і відповідно тренд розвитку науки у цій галузі.

Традиційними поглиначами електромагнітного випромінювання є ферити, що мають високі магнітні характеристики [2–4], які демонструють вищі магнітні втрати. Вивчено абсорбційні властивості наступних феритів: $\text{MnZnFe}_2\text{O}_4$, NiFe_2O_4 , CoFe_2O_4 [5], $\text{La}_{1-x}\text{Ca}_x\text{FeO}_3$ [6] MFe_2O_4 , $\text{M} = \text{Mg}, \text{Zn}, \text{Mn}$ [7]

Перспективними є також композиційні матеріали, які володіють як адитивним набором властивостей, так і синергетичним ефектом. Наприклад, у роботі [8] був успішно здійснений синтез магнітних наноккомпозитів зі спеціальною стехіометрією $\text{Ba}_{0,34}\text{Sr}_{0,34}\text{Cd}_{0,16}\text{Zn}_{0,16}\text{Fe}_{12}\text{O}_{19}$ і $\text{Ba}_{0,69}\text{Sr}_{0,17}\text{Cd}_{0,07}\text{Zn}_{0,07}\text{Fe}_{12}\text{O}_{19}$. Втрати відбиття -35 і -23 дБ були отримані для наноккомпозитів з оптимальною товщиною 2,1 мм. Ці результати дозволяють припустити, що синтезовані магнітні композити можуть бути використані як ефективні поглиначі НВЧ в різних пристроях.

В роботі [9] вивчається поглинач хвиль, в якому використовуються двовимірні графенові нанолісти, як підкладка – квантові точки ZnS і наночастинками CoFe_2O_4

Тим не менш, недостатньо відомостей про композити типу MeFe_2O_4 , допований рідкісноземельними елементами-ПВА для поглинання мікрохвиль. Хоча присутність катіонів рідкісноземельних металів значно змінює магнітні характеристики і може впливати на магнітні втрати.

Більш того, заміщення іонів Me^{3+} може впливати на магнітні властивості такі як коерцитивна сила і намагніченість насичення, що збільшують магнітні втрати поглинача.

Мета

Феритним матеріалам властива велика щільність та відсутність ефективних діелектричних втрат, що обмежують їхнє практичне застосування.

Для вирішення цієї наукової проблеми в даній роботі пропонується синтез композиту ПВС- $\text{CoFe}_{1.97}\text{Ce}_{0.03}\text{O}_4$ та вивчення його властивостей.

Методика проведення експериментів

Для синтезу зразків використовували водні розчини ферум (II) сульфату, кобальт сульфату, церій (III) нітрату, натрій гідроксиду та полівініловий спирт (ПВС).

Суспензію феритів із загальною формулою $\text{CoFe}_{1.97}\text{Ce}_{0.03}\text{O}_4$ синтезували з використанням методу співсадження, що більш детально описано в роботі [10]. Рентгенограми зразків були отримані на приладі ДРОН-2.0 у монохроматичному $\text{CoK}\alpha$ випромінюванні.

Визначення магнітних характеристик проводилося за допомогою вібраційного магнітометра.

Оцінка поглинаючої здатності отриманого матеріалу проводилася за результатами вимірювання коефіцієнтів проходження та відбиття за допомогою панорамного вимірювача P2-61 у діапазоні 8-12 ГГц. Досліджувані зразки розміщувалися у поперечній площині прямокутного хвилеводу з перетином $23 \times 10 \text{ мм}^2$. Вимірювання проводилися за температури 298 К [11].

Скануючу електронну мікроскопію (СЕМ) виконували на мікроскопі Mira3 Tescan з напругою, що прискорює 5–20 кВ.

Зареєстровані енергодисперсійні рентгеновські спектри (EDX) із використанням установки Oxford X-max 80 мм^2 . Спектри комбінаційного розсіювання були записані при температурі $25 \text{ }^\circ\text{C}$ за допомогою LabRam спектрометр з ПЗД-детектором. Спектральний роздільна здатність 1 см^{-1} . Всі спектри комбінаційного розсіювання були неполяризованими і записані геометрії зворотного розсіювання з використанням лінії $514,5 \text{ нм}$ DPSS-лазера для збудження.

Використовували інфрачервону спектроскопію для аналізу зразків різного складу. Це було

досягнуто за допомогою спектрометра Fourier-transform infrared spectra (FTIR, Nicolet 6700, Thermo Fisher Scientific, USA). Спектри одержані в діапазоні хвильового числа 350 до 5000 см^{-1} .

Аналіз та обговорення результатів

СЕМ фотографії $\text{CoFe}_{1.97}\text{Ce}_{0.03}\text{O}_4$ показано на рис. 1. Зображення свідчить про однорідний розподіл частинок сферичної форми з агрегуванням. Розмір часток становить приблизно 8–12 нм.

Рентгенограми $\text{CoFe}_{1.97}\text{Ce}_{0.03}\text{O}_4$, ПВС- $\text{CoFe}_{1.97}\text{Ce}_{0.03}\text{O}_4$ представлені на рис. 2. Для 1 зразка є дифракційні піки, що відповідають оксидним шпінельним системам фериту кобальту (JCPDS No. 00-0021045) і присутні всі основні характерні піки шпінелей (220), (311), (222), (420) (511).

На рентгенограмі $\text{CoFe}_{1.97}\text{Ce}_{0.03}\text{O}_4$ виявлено, що є розширені, але легко ідентифіковані піки. Усі піки на рентгенограмі відповідають кубічній решітці типу шпінелі (просторова група $\text{Fd}\bar{3}m$). Спостерігається значне розширення всіх дифракційних піків та невелика їх інтенсивність. Для найінтенсивнішого піку при ($2\theta = 40,70^\circ$) спостерігається розширення піку до $3,1^\circ$ повної ширини на піввисоті, що відповідає наявності нанорозмірних кристалітів $\text{CoFe}_{1.97}\text{Ce}_{0.03}\text{O}_4$, крім того, присутність катіонів церію, що мають значно більший радіус, також проявляється. Рентгенограма композиту ПВС- $\text{CoFe}_{1.97}\text{Ce}_{0.03}\text{O}_4$ має невеликі піки фериту.

З іншого боку, рентгенограма чистого ПВС показує його аморфну структуру з присутністю мало інтенсивних піків, що виявляються на рентгенограмі ПВС- $\text{CoFe}_{1.97}\text{Ce}_{0.03}\text{O}_4$. Крім того, рентгенограма нанокompозиту ПВС- $\text{CoFe}_{1.97}\text{Ce}_{0.03}\text{O}_4$ вказує, що кристалічна структура CoFe_2O_4 зберігається у всіх зразках, але інтенсивність піків слабшає порівняно з вихідним феритом пропорційно його вмісту. Широкий пік ПВС добре помітний у зразку ПВС- $\text{CoFe}_{1.97}\text{Ce}_{0.03}\text{O}_4$, проте його інтенсивність знижується у через можливу взаємодію з гідроферитом з утворенням хімічного зв'язку.

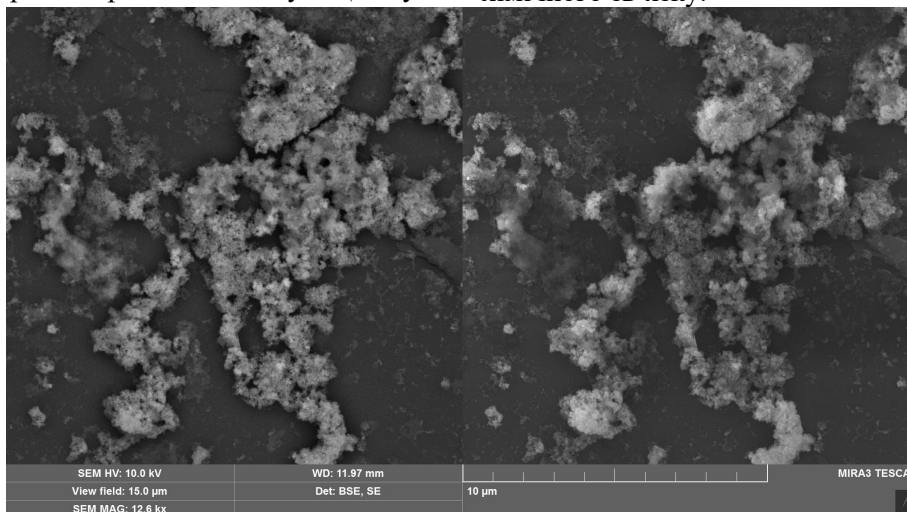

Рис. 1. СЕМ фотографії наночастинок $\text{CoFe}_{1.97}\text{Ce}_{0.03}\text{O}_4$

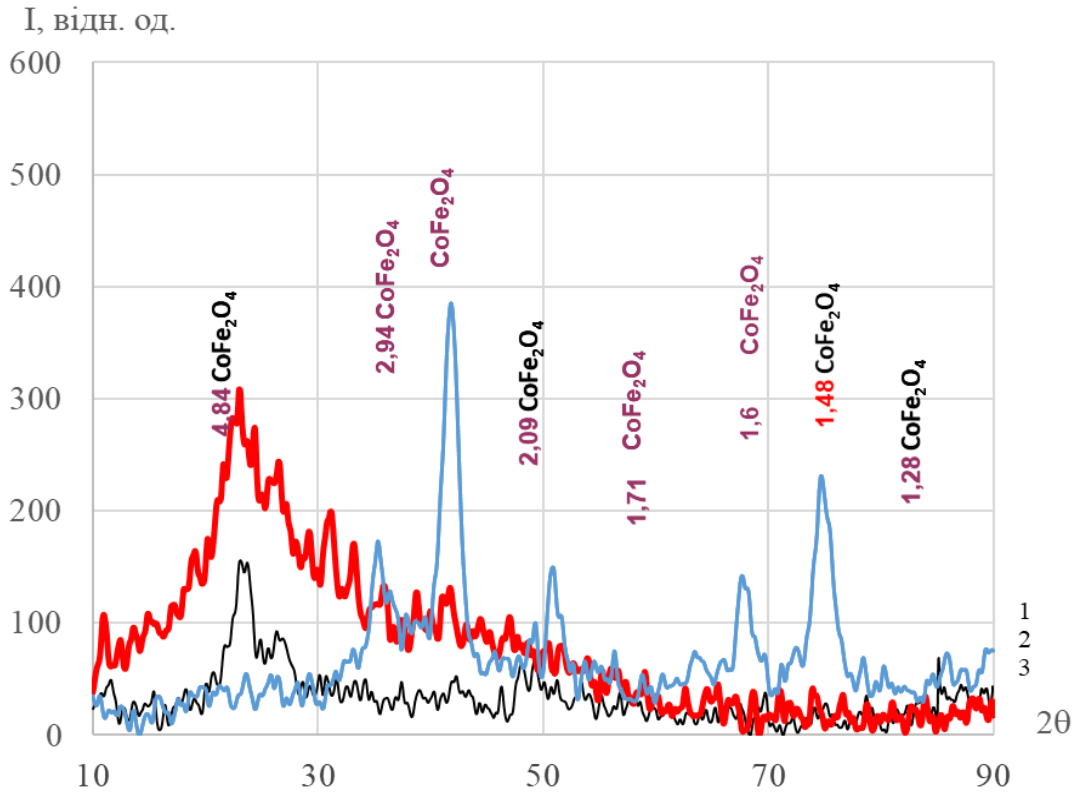

Рис. 2. Рентгенограми зразків 1 – $\text{CoFe}_{1.97}\text{Ce}_{0.03}\text{O}_4$; 2 – $\text{PVC-CoFe}_{1.97}\text{Ce}_{0.03}\text{O}_4$; 3 – PVC

Як показано на рис. 3, намагніченість насичення $\text{PVC-CoFe}_{1.97}\text{Ce}_{0.03}\text{O}_4$ складає $37,8 \text{ Ам}^2/\text{кг}$. Коерцитивна сила дорівнює 2,4 Ерстед. Отже, концентрація та морфологія $\text{CoFe}_{1.97}\text{Ce}_{0.03}\text{O}_4$ має

визначальний вплив на магнітні властивості композиту. Великий вплив на магнітні властивості фериту кобальту надає також допування катіонами церію.

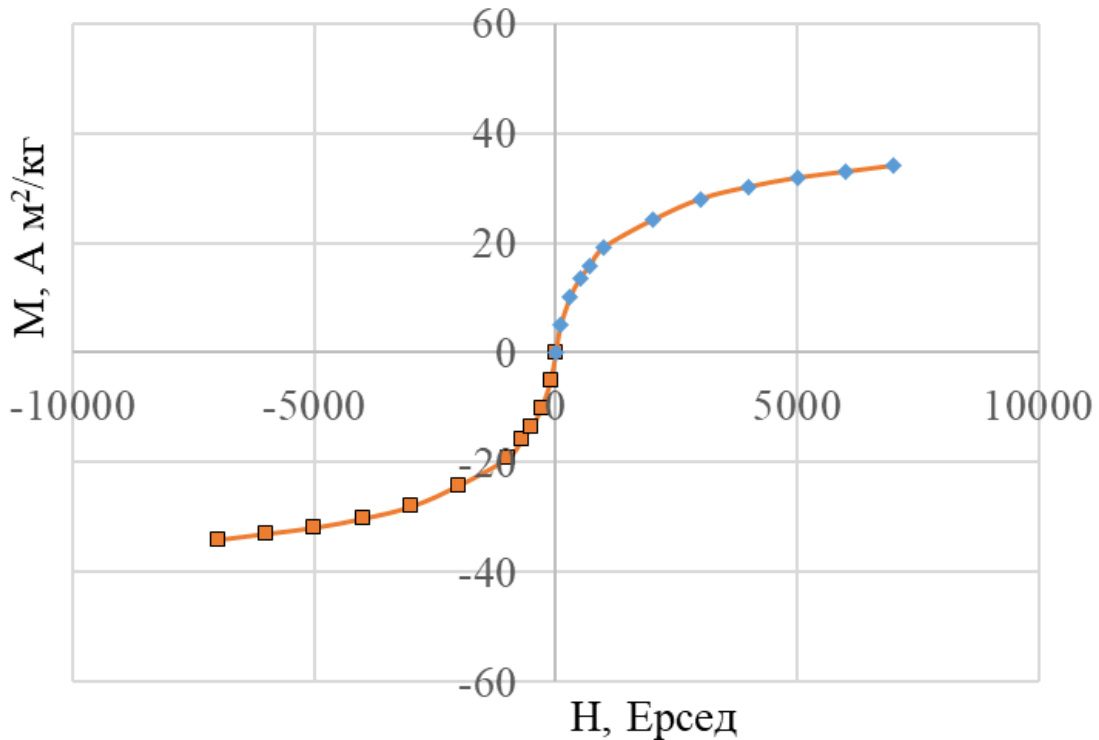

Рис. 3. Петля магнітного гістерезису для плівки $\text{PVC-CoFe}_{1.97}\text{Ce}_{0.03}\text{O}_4$

Відомо, що в інфрачервоних (ІЧ) спектрах феритів спостерігаються дві основні широкі металооксигенові смуги: перша зазвичай спостерігається в діапазоні $606\text{--}582\text{ см}^{-1}$, що

відповідає власним валентним коливанням металу в тетраедричному положенні $M_{\text{тетра-O}}$ у $\text{CoFe}_{1.97}\text{Ce}_{0.03}\text{O}_4$; друга відповідає $M_{\text{окта-O}}$ у діапазоні $405\text{--}435\text{ см}^{-1}$ (рис. 4).

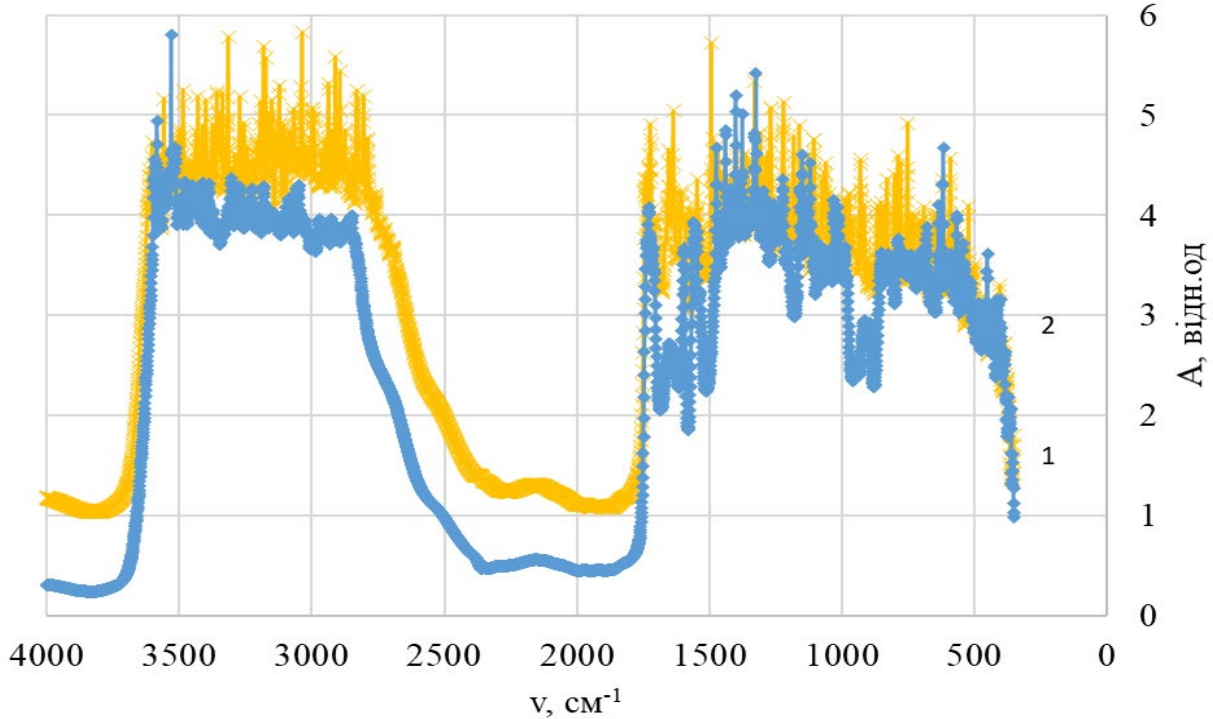

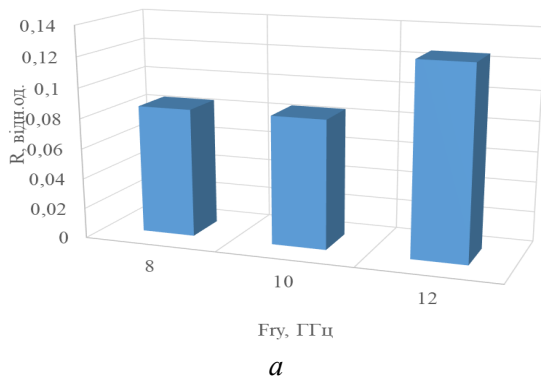
Рис. 4. Зразки ІЧ спектрів 1 – ПВС, 2 – композити ПВС- $\text{CoFe}_{1.97}\text{Ce}_{0.03}\text{O}_4$

Аналізуючи ІЧ спектри на рис. 4 можна сказати, що широка гілка при $3000\text{--}3150\text{ см}^{-1}$ відповідає коливанням зв'язку для всіх зразків. Піки $2845\text{--}3000\text{ см}^{-1}$ відносять до групи CH_2 , а смуги $1018\text{--}1220\text{ см}^{-1}$ відносяться до вібрацій зв'язку C-O . При цьому наявність піку при 1632 см^{-1} та його плеча при $1500\text{--}1600\text{ см}^{-1}$ підтверджує наявність міжшарової води (коливання зв'язку H-O-H). Піки $1120, 1115, 980\text{ см}^{-1}$ відповідають валентним коливанням Fe-O-H . Пік при 1320 см^{-1} відповідає фазі феритгідрату. Смуги $1320\text{--}1400\text{ см}^{-1}$ обумовлені коливаннями O-H .

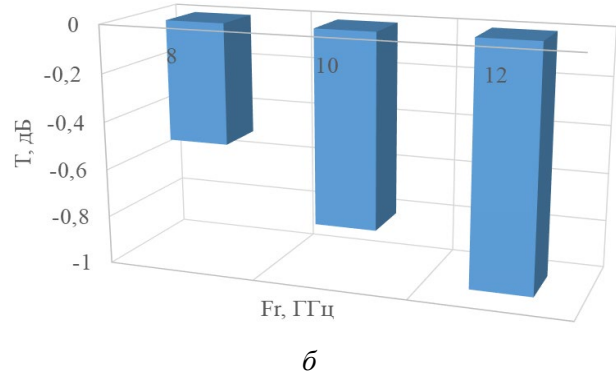
Крім того, інтенсивність характерних піків смуг ПВС та фериту кобальту пропорційна їх

кількості, де інтенсивність ліній фериту кобальту зменшується за рахунок збільшення вмісту полімеру. З іншого боку, для зразка 2 інтенсивність характерних смуг для зв'язків Fe-O-H зменшується. Ці результати підтверджують взаємодію між наночастинками фериту кобальту та ланцюжками ПВС.

На рис. 5 показана залежність комплексного коефіцієнта поглинання та відбиття, коефіцієнт відбиття, питоме поглинання для композиту ПВС- $\text{CoFe}_{1.97}\text{Ce}_{0.03}\text{O}_4$ від частоти. Коефіцієнт відбиття збільшується з $0,08$ до $0,125$ у діапазоні $8\text{--}12\text{ ГГц}$. Питомий коефіцієнт поглинання зростає від $7,97$ до $10,78\text{ ГГц/мм}$.

а

б

Рис. 5. Залежність коефіцієнта відбиття (а) та комплексного коефіцієнта відбиття та поглинання (б) від частоти електромагнітного випромінювання для зразка ПВС- $\text{CoFe}_{1.97}\text{Ce}_{0.03}\text{O}_4$

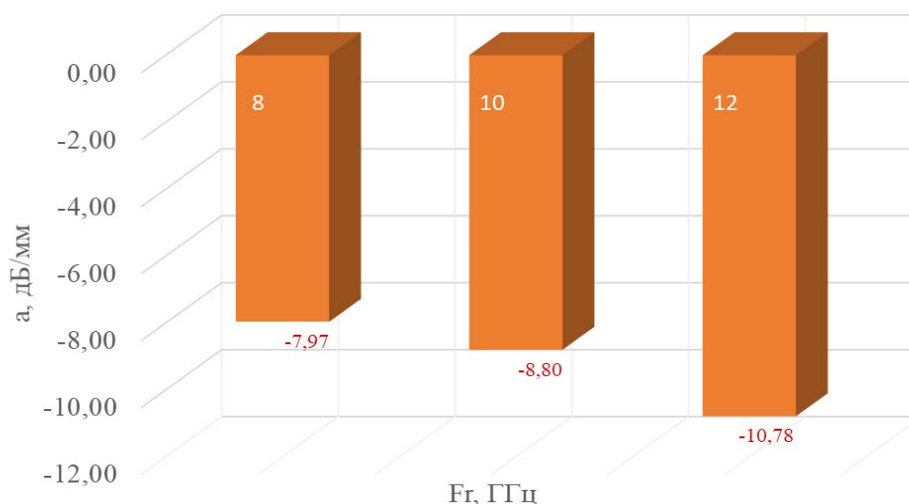

Рис. 6 Залежність питомого поглинання від частоти електромагнітного випромінювання випромінювання для зразка ПВС- $\text{CoFe}_{1.97}\text{Ce}_{0.03}\text{O}_4$

Очевидно, що плівки $\text{PVC-CoFe}_{1.97}\text{Ce}_{0.03}\text{O}_4$ виявляють феримагнітні та діелектричні властивості, які можуть сприяти поглинанню мікрохвиль. Крім того, поєднання різних за своїми властивостями інгредієнтів у композиті сприяє виникненню синергетичного ефекту, що значно покращує поглинаючу здатність. Певний позитивний внесок надає природа сполучного, який виступає інертною матрицею, а й утворює хімічні зв'язки, що підсилюють позитивний ефект.

Висновки

Таким чином, композит $\text{PVC-CoFe}_{1.97}\text{Ce}_{0.03}\text{O}_4$ було отримано з використанням колоїдного розчину фериту та водного розчину ПВС, синтезованих з використанням перемішування компонентів. Поєднання різних за своїми властивостями інгредієнтів у композиті сприяє виникненню синергетичного ефекту, що значно покращує поглинаючу здатність.

ІЧ спектри показали хімічну взаємодію полівінілового спирту та гідрофериту. Мінімальне значення поглинання виявлено композиту $\text{PVC-CoFe}_{1.97}\text{Ce}_{0.03}\text{O}_4$ товщиною 2 мм досягає 21,56 дБ, а ефективна ширина смуги поглинання становить 4.0 ГГц. Поглинаючі характеристики композиту $\text{PVC-CoFe}_{1.97}\text{Ce}_{0.03}\text{O}_4$ доводять, що він має величезний потенціал використання як матеріали, що поглинають мікрохвильове випромінювання в діапазоні частот 8–12 ГГц.

REFERENCES

[1] Матвеева О. Л., Чуйченко Л. М. Екологічна оцінка впливу електромагнітного випромінювання на техносферу в зоні авіаційних підприємств. *Наукоємні технології*. 2013. № 1. С. 104–107.

[2] Liu J., Feng Y., Qiu T. Synthesis, characterization, and microwave absorption properties of Fe–40 wt% Ni alloy prepared by mechanical alloying and annealing, *Journal of magnetism and magnetic materials*. 2011. No 323(23). 30713076.

[3] Kim S. S. et al. Magnetic and microwave absorbing properties of Co-Fe thin films plated on hollow ceramic microspheres of low density, *Journal of Magnetism and Magnetic Materials*. 2004. No 271(1). 39.

[4] Frolova, L., Khmelenko, O. Investigation of the magnetic properties of ferrites in the CoO-NiO-ZnO using simplex-lattice design. *Journal of Nanomaterials*, 2018.

[5] Fannin P. C. et al. Microwave absorbent properties of nanosized cobalt ferrite powders prepared by coprecipitation and subjected to different thermal treatments, *Materials & Design*. 2011. No 32(3). 1600.

[6] Huang L. et al. Fast and efficient synthesis of a new adjustable perovskite-structured ferrite $\text{La}_{1-x}\text{Ca}_x\text{FeO}_3$ microwave absorbent, *Journal of Alloys and Compounds*. 2022. No 892. 162167.

[7] Xue J. et al. Characterization and microwave absorption of spinel MFe_2O_4 (M = Mg, Mn, Zn) nanoparticles prepared by a facile oxidation-precipitation process, *Journal of Magnetism and Magnetic Materials*. 2020. No 514. 167168.

[8] Tadjarodi A. et al. Synthesis, characterization and microwave absorbing properties of the novel ferrite nanocomposites, *Journal of alloys and compounds*. 2012. No 542. 43.

[9] Zhang N. et al. Synthesis of ZnS quantum dots and CoFe_2O_4 nanoparticles co-loaded with graphene nanosheets as an efficient broad band EM wave absorber, *Chemical Engineering Journal*. 2017. No 308. 214.

- [10] Frolova L., Pivovarov A., & Butyrina T., Synthesis of pigments in $\text{Fe}_2\text{O}_3\text{-Al}_2\text{O}_3\text{-CoO}$ by co-precipitation method, *Pigment and Resin Technology*. 2017. no.46(5). 356. doi.org/10.1108/PRT-07-2016-0073.
- [11] Drobakhin O. O. Microwave Methods for Monitoring Parameters of Dielectrics Developed in Ukraine: Overview, *Proceeding of 2019 XXIVth International Seminar/ Workshop on Direct and Inverse Problems of Electromagnetic and Acoustic Wave Theory (DIPED)*, Lviv, Ukraine, September 12–14, 2019. Lviv, 2019. 6.

Фролова Л. А., Салтиков Д. Ю., Сухий М. К.

МЕТОД СИНТЕЗУ ТА ВЛАСТИВОСТІ ПОЛІМЕРНОГО НАНОКОМПЗИТУ

ПВС- $\text{CoFe}_{1.97}\text{Ce}_{0.03}\text{O}_4$

В останні роки розробки в області технологій одержання матеріалів мікрохвильового поглинання отримали значний розвиток. В даний час, коли використовується величезна кількість пристроїв, що є потенційними джерелами електромагнітних хвиль, з'явилася проблема, пов'язана з виникненням електромагнітного випромінювання, що порушує роботу електронних пристроїв, впливають на навколишнє середовище і людину.

В даній роботі синтезовано композит ПВС- $\text{CoFe}_{1.97}\text{Ce}_{0.03}\text{O}_4$. Морфологія та структура вихідних речовин і композиту характеризувалися за допомогою скануючої електронної мікроскопії, рентгенівської дифрактометрії, інфрачервоної спектроскопії. Виміряні магнітні параметри з використанням вібраційного магнітометра. Проведена оцінка поглинаючої здатності отриманих матеріалів за результатами вимірювання коефіцієнтів проходження і відбиття за допомогою панорамного вимірювача P2-61 в діапазоні 8–12 ГГц.

Розмір частинок становить приблизно 8–12 нм. На рентгенограмі $\text{CoFe}_{1.97}\text{Ce}_{0.03}\text{O}_4$ виявлено, що є розширені, але легко ідентифіковані піки. Спостерігається значне розширення всіх дифракційних піків та невелика їхня інтенсивність. Для найінтенсивнішого піку при ($2\theta = 40,70$) спостерігається розширення піку до $3,1^\circ$ повної ширини на півисоті, що відповідає наявності нанорозмірних кристалітів $\text{CoFe}_{1.97}\text{Ce}_{0.03}\text{O}_4$, Крім того, також проявляється присутність катіонів церію, що мають значно більший радіус. Рентгенограма ПВС- $\text{CoFe}_{1.97}\text{Ce}_{0.03}\text{O}_4$ має невеликі піки фериту. ІЧ спектри показали хімічну взаємодію полівінілового спирту та гідрофериту.

Результати показують, що поглинаючі характеристики композиції ПВС- $\text{CoFe}_{1.97}\text{Ce}_{0.03}\text{O}_4$ складають 7,97–10,78 дБ/мм. Ефективне поглинання спостерігається в діапазоні частот 8-10 ГГц і вказує на поглинання електромагнітного випромінювання в цьому діапазоні частот.

Ключові слова: ферит; полівініловий спирт; композит; ІЧ спектроскопія; намагніченість насичення.

Frolova L. A., Saltykov D. Yu., Sukhyi M. K.

METHOD of SYNTHESIS and PROPERTIES of POLYMER NANOCOMPOSITE

PVA- $\text{CoFe}_{1.97}\text{Ce}_{0.03}\text{O}_4$

In recent years, developments in the field of technologies for obtaining microwave absorption materials have received significant development. Currently, when a huge number of devices that are potential sources of electromagnetic waves are used, a problem has arisen related to the emergence of electromagnetic radiation that disrupts the operation of electronic devices, affects the environment and people.

In this work, a PVA- $\text{CoFe}_{1.97}\text{Ce}_{0.03}\text{O}_4$ composite was synthesized. The morphology and structure of the starting materials and the composite were characterized using scanning electron microscopy, X-ray diffractometry, and infrared spectroscopy. Magnetic parameters were measured using a vibration magnetometer. The absorption capacity of the obtained materials was evaluated based on the results of measuring the transmission and reflection coefficients using a P2-61 panoramic meter in the range of 8-12 GHz.

The particle size is approximately 8–12 nm. In the X-ray pattern of $\text{CoFe}_{1.97}\text{Ce}_{0.03}\text{O}_4$, it was found that there are extended but easily identifiable peaks. A significant broadening of all diffraction peaks and their low intensity is observed. For the most intense peak at ($2\theta = 40.70$), the broadening of the peak to 3.1° full width at half-height is observed, which corresponds to the presence of nanosized $\text{CoFe}_{1.97}\text{Ce}_{0.03}\text{O}_4$ crystallites. In addition, the presence of cerium cations with a much larger radius is also evident. The X-ray pattern of PVA- $\text{CoFe}_{1.97}\text{Ce}_{0.03}\text{O}_4$ has small ferrite peaks. IR spectra showed the chemical interaction of polyvinyl alcohol and hydroferrite.

The results show that the absorption characteristics of the PVA- $\text{CoFe}_{1.97}\text{Ce}_{0.03}\text{O}_4$ composition are 7.97-10.78 dB/mm. Effective absorption is observed in the frequency range of 8–10 GHz and indicates the absorption of electromagnetic radiation in this frequency range.

Keywords: ferrite; polyvinyl alcohol; composite; IR spectroscopy; saturation magnetization.

Стаття надійшла до редакції 22.09.2022 р.

Прийнято до друку 02.12.2022 р.